

УДК 342.7

О. Батанов,

доктор юридичних наук, професор, старший науковий співробітник
відділу конституційного права та місцевого самоврядування
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України

Я. Товпеко,

аспірант відділу конституційного права та місцевого самоврядування
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України

ПРАВА МЕНШИН НА ТЕРЕЗАХ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДОЧИНСТВА (НА ПРИКЛАДІ ЛГБТ-СПІЛЬНОТИ)

Права та свободи людини як найвищий критерій рівня й розвиненості сучасної людської цивілізації виражають найбільш сутнісне у взаєминах як людини з людиною, так і людини зі всіма соціальними спільнотами, у яких вона природним чином перебуває, від сім'ї, нації й народності, соціально-класової належності, професійно-трудової групи, політико-державного об'єднання до людства. У цих правах і свободах утілені політичні, економічні, соціальні, духовно-ідеологічні, культурні та екологічні основи життєдіяльності людей не тільки в окремих суспільствах і державах, а й у масштабах загальнолюдських.

Права людини на сьогодні є однією з ключових проблем, які досліджуються із найбільш широких і різноманітних позицій – з філософсько-гуманістичного погляду, в аспекті сутності публічної влади, принципів модернізації політичної та правової системи, проведення соціально-економічної й культурної політики, боротьби з екологічними загрозами, злочинністю тощо.

Однією з найбільш складних, суперечливих і таких, які вкрай неоднозначно сприймаються та вирішуються в сучасному світі, є проблема прав сексуальних меншин. Причин тому багато. Адже протягом століть, із моменту деформації античної цивілізації та популяризації християнства, гомосексуали зазнавали перманентної дискримінації

(інквізиція, кримінальні переслідування «содомітів» тощо) з боку офіційних інституцій, детермінованих конформізмом більшості. Первинно ідеологічне обґрунтування такої стигматизації культивували теологи, а з часом юристи й медики (особливо психіатри), котрі захищали представників гей-спільноти до асоціальних, маргінальних, деградаційних елементів, які є політичними аутсайдерами. Як і практика сегрегації афроамериканців у США або результати расових війн в Африці, дискримінація гомосексуалів повною мірою розкриває дію механізмів виключення «чужинців» – «не таких, як ми», а тому «ворогів», із якими необхідно боротися.

Однак по мірі посилення емансипаторського мейнстриму в XIX – на початку XX ст. сексуальні меншини поступово включаються в «політичний конфлікт» (згідно з К. Шміттом) насамперед у Німеччині (К. Ульрихс, М. Хиршфельд), вимагаючи скасування кримінальне переслідування на основі сексуальної орієнтації, Англії (Х. Елліс, Е. Карпентер, В. Вулф та ін.), де інтелектуали й представники богемии встали в опозицію вікторіанському пуританізму, декларуючи свободу інтимної сфери [1, с. 25–26].

Утім, попри те що майже все XX ст. пройшло під прапором боротьби сексуальних меншин за свої права, й на сьогодні залишається чимало проблем у цій сфері. Досить часто проти лесбі-

йок, геїв, бісексуалів і транссексуалів різного віку в різних країнах грубо порушують фундаментальні права людини через глибоко вкорінені гомофобні й трансфобні настрої, що поєднуються з відсутністю достатнього правового захисту проти дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та статевої належності. Ці люди відчувають дискримінацію на ринку праці, у школах і лікарнях, зазнають жорстокого поводження, а іноді й повного відречення своїми близькими. Вони піддаються фізичним атакам – побиттю, сексуальним зґвалтуванням, катуванню й убивствам. У багатьох країнах кримінальне законодавство забороняє одностатеві шлюби шляхом арешту, судового переслідування, ув'язнення, а щонайменше в п'яти країнах діє смертна кара.

Занепокоєння цими та іншими спорідненими порушеннями прав людини не раз висловлювала ООН з прав людини ще з початку 90-х рр. XX ст. через створення механізмів, що передбачають договірні органи, функцією яких є контроль за дотриманням державою міжнародних договорів із прав людини, а також спеціальних доповідачів та інших незалежних експертів, призначених Радою ООН з прав людини для розслідування й доповіді про нагальні потреби в галузі захисту прав людини [7].

Починаючи із 2003 р., 17 травня офіційно відзначається як Міжнародний день боротьби з гомофобією. Цей день було обрано для захисту прав представників нетрадиційної сексуальної орієнтації у зв'язку з тим, що 17 травня 1990 р. Генеральна Асамблея Всесвітньої організації охорони здоров'я виключила гомосексуальність зі списку психічних захворювань. Головним ідеологом Міжнародного дня боротьби з гомофобією був французький письменник і вчений Луї-Жорж Тен. Основним завданням цього мало стати привернення суспільної уваги до геїв, лесбійок, бісексуалів і транссексуалів, особливо в тих країнах, де питання сексуальності досі перебуває під забо-

роною, а сексуальні меншини зазнають дискримінації. Для заснування Міжнародного дня боротьби з гомофобією була підписана петиція до ООН і всіх держав. Протягом останніх років Міжнародний день протистояння гомофобії офіційно було визнано у Великобританії, Франції, Мексиці, Бельгії, Бразилії, Коста-Ріці, Люксембурзі та інших країнах.

Попри ці тенденції, у низці африканських країн одностатеві сексуальні стосунки досі криміналізовані відповідно до чинного законодавства. Більше того, серед представників органів державної влади спостерігається тенденція закликів до посилення кримінальної відповідальності за такі дії. Так, 14 жовтня 2009 р. член парламенту Уганди Давід Бахаті запропонував законопроект Антигомосексуального білю (далі – Білю) [17]. Відповідно до вступної частини Білю (Memorandum, п. 1.1. «Принципи»), його метою є формування спрямованого на захист традиційної сім'ї консолідованого законодавства шляхом установлення заборони будь-яких стосунків між особами однієї статі, заборони заохочення чи визнання таких сексуальних стосунків публічними чи іншими інституціями за підтримки будь-якої владної структури в Уганді або будь-якої недержавної громадської організації на території чи за межами країни.

Доцільність прийняття Білю обґрунтовується необхідністю державного захисту культури й законних, релігійних, традиційних сімейних цінностей суспільства від спроб гомо-активістів нав'язати сексуальне розбещення населенню Уганди. У Білі зазначено, що метою документа є захист дітей і молоді, котрі є вразливими перед сексуальним насильством чи соціальними девіаціями (відхиленням певних особистостей від традиційних у суспільстві нормативів поведінки), які є результатом культурних змін у суспільстві, поширення інформації без цензури, позбавлення дітей батьківського піклування та збільшення спроб гомосексуальними

парами домогтися здійснення права на усиновлення.

Як зазначено в Білі, запропонований нормативно-правовий акт спрямований на подолання законодавчих прогалин Кримінального кодексу Уганди [20]. Так, пункт 3.0 вступної частини встановлює перелік цілей Білю: а) визначення шлюбу в Уганді виключно як союзу між чоловіком і жінкою; б) заборона та криміналізація гомосексуальної поведінки й подібних дій в Уганді як таких, що становлять загрозу традиційній сім'ї; с) заборона ратифікації будь-яких міжнародних договорів, конвенцій, протоколів, угод і декларацій, які не відповідають чи суперечать положенням цього акта; d) заборона ліцензування організацій, що заохочують гомосексуальність.

Угандійський законодавець оперує термінами «злочин гомосексуальності (the offence of homosexuality)» та «злочин гомосексуальності тяжкого ступеня (aggravated homosexuality)». Частина 1 ст. 2 Білю закріплює перелік дій, які становлять об'єктивну сторону складу злочину гомосексуальності (проникнення особою будь-яким органом чи предметом до органів іншої особи тієї самої статі; стимулювання статевих органів особи тієї самої статі будь-яким предметом; дотики, здійснювані з метою вчинення злочину гомосексуальності). Частина 2 ст. 2 Білю передбачає довічне позбавлення волі за ці дії.

Частина 1 ст. 3 Білю містить перелік дій, які визнаються злочином гомосексуальності тяжкого ступеня: а) учинення злочину щодо особи, яка не досягла 18 років; б) учинення злочину особою-носієм вірусу імунодефіциту людини; с) учинення злочину щодо особи, яка є дитиною чи усиновленим винного; d) учинення злочину щодо особи, яка перебуває в службовій залежності від винного; e) учинення злочину щодо особи з обмеженими фізичними можливостями; f) учинення злочину повторно; g) надання чи використання будь-яких лікарських засобів, речей чи предметів з метою схилення чи приму-

шення людини до вступу в незаконні стосунки з особою однієї статі. Частина 2 ст. 3 Білю передбачає, що злочин гомосексуальності тяжкого ступеня карається смертною карою.

Президент Уганди Йовері Мусевені висловив підтримку Антигомосексуальному актові. Проте реакція міжнародної спільноти щодо невідповідності акта міжнародним стандартам прав людини та погрози деяких західних країн, зокрема США, припинити фінансову допомогу Уганді стали причиною перегляду документа. У 2013 р. до парламенту Уганди був представлений Антигомосексуальний акт (далі – Акт) зі змінами, де покарання у вигляді смертної кари за вчинення тяжкого гомосексуального злочину було замінено на довічне позбавлення волі. 20 грудня 2013 р. парламент Уганди проголосував за прийняття Акта. 14 лютого 2014 р. президент Йовері Мусевені висловив намір підписати закон для набуття ним чинності, 24 лютого цього самого року закон було підписано [18].

Проте рішенням Конституційного Суду Уганди від 01 серпня 2014 р. по справі № 08 of Feb [11] Антигомосексуальний Акт був визнаний неконституційним через порушення процедури розгляду та ухвалення законів і невідповідність деяких положень Акта нормам Конституції Уганди [19] про права людини. Відповідно до ч. 1 ст. 88 Конституції Уганди, закон вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала не менш як третина від складу Парламенту, уповноважена голосувати. За пунктом «а» рішення Конституційного Суду Уганди по цій справі вимога щодо кворуму при голосуванні не була дотримана.

Згідно з пунктом «b» рішення Конституційного Суду Уганди, криміналізація добровільних сексуальних стосунків між особами однієї статі є порушенням ст. 2, ч. ч. 1, 2, 4 ст. 21 і ст. 27 Конституції Уганди. Так, положення ст. 21 гарантують рівність і свободу від дискримінації: ч. 1 ст. 21 встановлює, що всі люди є рівними перед законом в усіх сферах політичного,

економічного, соціального й культурного життя; ч. 2 ст. 21 закріплює перелік ознак, на підставі яких не може здійснюватись дискримінація (до речі, не зазначено такі ознаки, як сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність); ч. 3 ст. 21 передбачає, що ніщо не повинно перешкоджати прийняттю Парламентом Уганди законів щодо політики та програм, спрямованих на вирішення соціальних, економічних, освітніх чи інших проблем суспільства, а також забезпечення прийняття щодо будь-якого питання рішень, які б відповідали вимогам вільного й демократичного суспільства. Ст. 27 Конституції Уганди закріплює право кожного на приватність, недоторканність житла та іншого володіння. Згідно з ч. 1 ст. 2, Конституція є Основним Законом Уганди і її дія поширюється на всі державні органи й на всіх осіб у межах території Уганди.

Положення Акта про криміналізацію дотиків до особи тієї самої статі було визнано Конституційним Судом Уганди таким, що не відповідає принципу законності, закріпленому в ст. 2, а також ст. 42, п. «с» ст. 44. Згідно зі ст. 22, кожна особа, котра звертається до посадової особи чи органів державної влади, має право на справедливе й однакове ставлення та право на звернення до суду для оскарження будь-якого адміністративного рішення, прийнятого щодо неї для захисту її прав. Пункт «с» ст. 44 Конституції Уганди гарантує кожному право на справедливий суд.

Відповідно до рішення Конституційного Суду Уганди (пункт «d»), максимальний строк ув'язнення – довічне позбавлення волі – за вчинення гомосексуального злочину не є справедливою мірою покарання, адже ст. ст. 2, 24, п. а ст. 44 Конституції Уганди гарантують право на рівність і захист від жорстоких, негуманних і таких, що принижують гідність, покарань.

Відповідно до пункту «f» рішення Конституційного Суду Уганди, криміналізація добровільних одностатевих стосунків між особами, котрі досягли віку статевої згоди, за умови, що одна

з осіб є носієм ВІЛ, суперечить принципу свободи від дискримінації, гарантованому ч. 1 ст. 2 Конституції Уганди.

Отже, згідно з п. «i» рішення Конституційного Суду Уганди, Антигомосексуальний Акт від 20 грудня 2013 р. за відсутності кворуму й через невідповідність ст. ст. 2 і 88 Конституції Республіки Уганда від 1995 р. та Правилу 23 Регламенту Парламенту Республіки Уганда визнається неприйнятним.

Пізнавальним у цій сфері є й досвід Франції. 17 травня 2013 р. було прийнято Закон № 2013-404 [16], який надав право вступати в шлюб одностатевим парам, що проживають у Франції, включаючи іноземців за умови, що хоча б один із партнерів має місце постійного проживання у Франції чи є резидентом Франції. Також визнаються одностатеві шлюби, укладені за кордоном до прийняття Закону.

Результатом прийняття цього Закону стали зміни до Цивільного кодексу Франції, відповідно до ст. 143 якого шлюб може бути укладений між двома особами протилежної статі чи однієї статі. Також Закон № 2013-404 надав право одностатевим парам усиновлювати одну й ту саму дитину, а також усиновлювати дитину, батьком, матір'ю, усиновлювачем якої є другий із подружжя.

Відповідно до ст. 61 Конституції Франції, Закон № 2013-404 було направлено до Конституційної Ради. Згідно зі ст. 61, органічні закони до їх промудрації й законопроекти, передбачені ст. 11, до їх винесення на референдум і регламенти палат Парламенту до початку їх застосування мають бути подані в Конституційну Раду, котра висловлює позицію щодо їх відповідності Конституції.

На підставі звернення членів Парламенту Франції Конституційною Радою було розглянуто положення Закону, що легалізував одностатеві шлюби, з метою визначення конституційності способу прийняття ст. ст. 14, 22 Закону й відповідності ст. ст. 1, 7, 8, 11, 14, 19 і 21 Конституції Франції.

Так, у п. 15 рішення Конституційної Ради по. 2013-669 DC of 17 MAY 2013 [15] міститься посилання на ст. 6 Декларації прав людини і громадянина 1789 р. Відповідно до ст. 6, закон є вираженням загальної волі; усі громадяни мають право брати участь особисто або через своїх представників у його створенні; повинен бути рівним для всіх, захищає він чи карає.

У п. 16 рішення Конституційна Рада посилається на десятий параграф преамбули Конституції Франції 1946 р., який закріплює, що «нація гарантує особистості й родині всі належні умови для розвитку». У п. 49 рішення зазначено, що «той факт, що стаття усиновлювачів є однаковою, не є перешкодою для усиновлення. Установлення різниці між одностатевими парами і двостатевими – не компетенція Конституційної Ради».

Ілюстративним і повчальним у контексті захисту прав сексуальних меншин є досвід Колумбії та Південно-Африканської Республіки. Так, як зазначається в рішенні Конституційного Суду Колумбії № С-075/2007, незважаючи на можливі відмінності між гетеросексуальними й одностатевими парами, і ті, й інші є рівними в гідності й правах і забезпечуються однаковим захистом. Рішенням Конституційного Суду Республіки Колумбія від 28 січня 2009 р. № С-029 of 2009 [13] визнаються неконституційними будь-які форми дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації. Гомосексуальним парам було надано всі права, що надаються гетеросексуальним парам (право на отримання колумбійського громадянства після двох років перебування у шлюбі, право не свідчити проти близьких родичів і членів сім'ї, право на державні виплати в межах програм охорони здоров'я тощо).

Щодо досвіду Південно-Африканської Республіки, звернімо увагу на ситуацію, яка стала предметом конституційного провадження. Ms Magiй Adriaana Fourie та Ms Cecelia Johanna Bonthuys, які протягом багатьох років

перебувають в одностатевих стосунках, звернулись до Конституційного Суду ПАР. Пункт 4 рішення Конституційного Суду [12] установлює, що в переддемократичний період одностатеві пари не захищались державою, такі стосунки визнавались аморальними. Одностатеві стосунки між чоловіками могли стати підставою ув'язнення. Проте з набуттям чинності Конституції 1994 р. [14] ситуація змінилась. Частина 1 ст. 9 Конституції Південно-Африканської Республіки закріплює рівність усіх перед законом, рівність у праві на захист.

У п. 5 цього рішення порушується питання: «Чи є неможливість укладення одностатєвого шлюбу несправедливою дискримінацією за ознакою сексуальної орієнтації? І якщо так, то які засоби правового захисту застосує суд для відновлення порушених прав?».

Вирішуючи справу, Конституційний Суд ПАР пішов таким шляхом. Згідно із ч. 3 ст. 9 Конституції, державі забороняється дискримінація за однією чи кількома ознаками, такими як раса, стать, вагітність, майновий стан, етнічне чи соціальне походження, колір шкіри, сексуальна орієнтація, обмеженість фізичних можливостей, релігія, віросповідання, переконання, культура, мова й походження.

Відповідно до п. 15 рішення Конституційного Суду ПАР, стабільні одностатеві пари мають право на стосунки, що відповідають їхній сексуальній орієнтації, і не повинні бути суб'єктами несправедливої дискримінації. Згідно з п. 17 цього рішення, визначення шлюбу як виключно союзу між чоловіком і жінкою не є правомірним щодо геїв та лесбійок, адже таке визначення засуджує їх, не надаючи їм можливості відчутти рівноправність, яка гарантується Конституцією для всіх. Позивачі просять не обмежувати інших у якихось правах, а лише надати їм без обмежень той обсяг прав, якими користуються всі інші.

Конституційний Суд ПАР дійшов висновку, що традиційне поняття

шлюбу як союзу між чоловіком і жінкою не відповідає Конституції, адже воно позбавляє одностатеві пари того державного захисту й тих прав, які надаються гетеросексуальним парам. Заборона на укладення одностатевих шлюбів була визнана неконституційною, і Конституційний Суд доручив парламенту внести зміни до законодавства.

Щодо вітчизняного досвіду, то гомосексуали в Україні займають маргінальне становище не тільки в політичній та соціально-культурній сфері, а й у сучасному академічному дискурсі. В Україні інтерес до цієї теми особливо загострився останнім часом, набуваючи особливого звучання в політичній сфері, в аспекті законодавчих ініціатив (наприклад, Законопроектів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів» (щодо захисту прав дітей на безпечний інформаційний простір) № 0945 [8] і «Про заборону спрямованої на дітей пропаганди гомосексуалізму») № 10290 [9], взаємовідносин між різними політичними силами, громадськими організаціями та рухами [2; 4–6; 10]. Водночас, як свідчать соціологічні дослідження, існує високий рівень дискримінаційного фону в Україні, і випадкам дискримінації можуть бути піддані не лише представники ЛГБТ-спільноти, а й усе інше населення. Українське суспільство демонструє високий рівень гомофобії щодо представників ЛГБТ-спільноти – у більшості громадян залишається упереджене стереотипне сприйняття сексуальних меншин. Негативне ставлення населення зумовлене стереотипним мисленням, що гомосексуальність – протиприродне явище, браком поінформованості, релігійною пропагандою [3].

Отже, інтерпретація прав людини щодо сексуальної орієнтації в логіці прав меншин у сучасному світі є вкрай неоднозначною й залежить від конкретної політичної та соціально-культурної ситуації в конкретній державі. Однак загалом проблема сексуальних

меншин у конституційному праві традиційно розглядається саме в такому контексті й не викликає будь-яких сумнівів як із погляду своєї практичної актуальності, так і науково-пізнавального значення. Ураховуючи серйозні виклики та загрози, які виникають у сфері реалізації й захисту прав людини загалом, наукова громадськість має висловлювати свою виважену позицію щодо актуальних проблем інституціоналізації та конституювання прав меншин загалом і сексуальних меншин зокрема.

Ключові слова: глобалізація, універсалізація, права людини, сексуальні меншини.

Стаття присвячена дослідженню процесу становлення й реалізації прав сексуальних меншин у сучасному світі в контексті глобалізації. Стверджується, що глобалізація як об'єктивний і неминучий процес для будь-якої з країн зумовлює орієнтацію України на інтеграцію до міжнародної спільноти й включення в глобалізаційні процеси загальнопланетарного масштабу в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Виділено основні сутнісні аспекти процесу глобалізації з погляду інституціоналізації й конституювання прав сексуальних меншин.

Статья посвящена исследованию процесса становления и реализации прав сексуальных меньшинств в современном мире в контексте глобализации. Утверждается, что глобализация как объективный и неизбежный процесс развития социума предопределяет ориентацию Украины на интеграцию с международным сообществом и включение в глобализационные процессы общепланетарного масштаба во всех сферах жизнедеятельности общества. Выделены основные существенные аспекты процесса глобализации с точки зрения институционализации и конституирования прав сексуальных меньшинств.

The article is devoted research of becoming and realization of rights for sexual minorities in the modern world in the context of globalization. It becomes firmly established that globalization as an objective and inevitable process for any of countries predetermines the orientation of Ukraine on integration with international association and including in the global processes of planetary scale in all spheres of vital functions of society. The basic essence aspects of process of globalization are selected from point of institutionalizations and constitutionalizations of rights for sexual minorities.

Література

1. Горшков А.С. Институционализация меньшинств в поле публичной политики : автореф. дисс. ... канд. полит. наук : спец. 23.00.02 «Политические институты, этнополитическая конфликтология, национальные и политические процессы и технологии» / А.С. Горшков ; Пермский государственный университет. – Пермь, 2009. – 28 с.
2. Дутчак О. Заборона пропаганди гомосексуалізму. 5 років за п'єси Шекспіра і фільми Лінча / О. Дутчак // Корреспондент.net [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://blogs.korrespondent.net/celebrities/blog/tytzaraz/a79146>.
3. Звіт за результатами дослідження «Опитування громадської думки для визначення суспільного сприйняття ЛГБТ та шляхів його поліпшення» / Центр соціальних експертиз Інституту соціології НАН України. Виконаний на замовлення Всеукраїнської громадської організації «ГЕЙ-АЛЬЯНС УКРАЇНА». – К., 2013. – 50 с.
4. Казаки Украины протестуют против гей-парада в Киеве // Мыслитель [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://myslitel.org.ua/2012/03/kazaki-ukrainyi-protestuuyut-protiv-gey-parada-v-kieve/>.
5. Капустин А. Гомосексуальный тупик Украины / А. Капустин // Корреспондент.net [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://app.korrespondent.net/blogs/a79903>.
6. Нардепы решили, что гомосексуализм угрожает национальной безопасности // ForUm – самое цитируемое Интернет-издание. Главные новости Украины и мира [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://for-ua.com/politics/2011/06/23/084540.html>.
7. ООН закликає протидіяти дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та статевої приналежності // Організація Об'єднаних Націй в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org.ua/ua/information-centre/news/1626>.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо захисту прав дітей на безпечний інформаційний простір) : Проект Закону України від 12.12.2012 р. № 0945, унесений народними депутатами України Є. Царьковим, К. Лук'яновом, П. Унгуряном, Ю. Ковалевською, Т. Черноволом, Л. Григорович // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=40734.
9. Про заборону спрямованої на дітей пропаганди гомосексуалізму : Проект Закону України від 30.03.2012 р. № 10290, унесений народним депутатом України В.В. Колесніченком // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=43007.
10. Пропаганда гомосексуалізму: а что это? // ForUm – самое цитируемое Интернет-издание. Главные новости Украины и мира [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://for-ua.com/comments/2012/10/04/093052.html>.
11. At Kampala in the Constitutional Court of Uganda/ Constitutional petition № 08 OF Feb / Free Access to Ugandan Law [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ulii.org/ug/judgment/constitutional-court/2014/14>.
12. Case CCT 60/04, 1 December 2005 // To the Constitutional Court of South Africa's website [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.constitutionalcourt.org.za/Archimages/5257.PDF>.
13. Colombian Constitutional Court Decision C-029 of 2009, January 28th, 2009 // Corte Constitucional de Colombia [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://english.corteconstitucional.gov.co/sentences/C-029-2009.pdf>.
14. Constitution of the Republic of South Africa, 1996 // South Africa Government Online [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gov.za/documents/constitution/index.html>.

15. *Law providing for same-sex marriage : Decision no. 2013-669 DC of 17 May 2013 / Web site of the Constitutional council of the French Republic [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/english/case-law/sample-of-decisions-in-relevant-areas-dc/decision/decision-no-2013-669-dc-of-17-may-2013.137411.html>.*
16. *Loi n° 2013-404 du 17 mai 2013 ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe / Legifrance.gouv.fr [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000027414540&categorieLien=id>.*
17. *The Anti Homosexuality Bill, 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.publiceye.org/publications/globalizing-the-culture-wars/pdf/uganda-bill-september-09.pdf>.*
18. *The Anti-Homosexuality Act, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://wp.patheos.com.s3.amazonaws.com/blogs/warrenthrockmorton/files/2014/02/Anti-Homosexuality-Act-2014.pdf>.*
19. *The Constitution of the Republic of Uganda, 1995 / Parliament of the Republic of Uganda [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.parliament.go.ug/new/images/stories/constitution/Constitution_of_Uganda_1995.pdf.*
20. *The Penal Code Act, 1950 / Free Access to Ugandan Law [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ulii.org/ug/legislation/consolidated-act/120>.*

